

»Varbergsgranit».

Invid Varberg och i trakten däromkring bildas berggrunden af en mörkare eller ljusare grön bergart, som är mest känd under benämningen »Varbergsgranit». Stora stenbrott hafva i stadens närhet och delvis på dess mark öppnats i denna bergart, som fått stor användning såväl inom som utom Sverige.

I bergkullarne intill Varbergs fästning samt söder därom till Apelvik och äfven åt sydost å ömse sidor om landsvägen är bergarten typiskt utvecklad med småkornigt till medelkornigt gry. En och annan porfyroidiskt utsöndrad fältspatkristall uppträder dock här och där i den för öfrigt jämnkorniga massan och på några ställen, t. ex. SV om Holmgärde, blir färgen mörkare, till och med svartgrön.

För det mesta visar sig bergarten ega en fin skiffrighet eller strimmighet förlöpande i $N30^{\circ}V$ eller $N45^{\circ}V$. På ytan är dock denna oftast utplånad genom vittring, som gifvit bergens yta en dunkelt gulbrun färg och vanligen trängt så djupt, att stenen ej blir användbar förr än vid omkring 1 meters djup. Efter bergartens slipning och polering framträder däremot skiffrigheten synnerligen tydligt och visar sig bero på de olika färgade mineralpartiklarnes regelbundna anordning, såsom i det följande vidare skall utvecklas.

Denna egendomliga bergart, som hvad färg och utseende angår är allenastående inom Sverige, kommer till sin mineralogiska sammansättning närmast de i Vestergötland, Småland och Skåne inom järngneisen uppträdande bergarter, hvilka såsom hufvudbeståndsdelar föra plagioklas, hornblende, pyroxen och granat.¹⁾ Enligt mikroskopisk undersökning be-

¹⁾ E. SVEDMARK: *Pyroxen- och amfibolförande bergarter inom sydvästra Sveriges urberg*. S. G. U. Ser. C. N:o 97. Stockholm 1888.

står »Varbergsgraniten» af fältspat, quartz, hornblende, pyroxen, glimmer, magnetit, granat och apatit.

Fältspaten är till allra största delen *plagioklas*, till hvilken i större eller mindre mängd sällar sig en egendomligt utbildad *ortoklas*, som visar sig vara sammanvuxen med plagioklasen till s. k. *mikropertit*. Dylik mikropertit ingår därjämte som en karakteristisk beståndsdel i den järngneis, som närmast gränsar intill den ifrågavarande bergarten. Äfven spridda korn af *mikroklin* finnas däruti och samtliga fältspatkornen äro oregelbundet begränsade och tätt fogade intill hvarandra. Denna massa hyser äfven *quartz* i större eller mindre mängd.

Hornblendet uppträder under form af större mörkbruna eller mörkgröna kristalliniska partier, omslutande eller sammanvuxna med pyroxenkornen och granaten.

Pyroxenen visar sig vara af dels monoklin dels rhombisk natur och af den förra kunna två olika former särskiljas, den ena uppträdande såsom små klara, saftgröna korn närmast påminnande om *omfacit*, medan den andra, mera dunkelt grönt eller ofta något brunaktigt färgade genom sin prismatiska utbildning, sina tydliga genomgångar och sin utefter dessa ofta framträdande trådiga beskaffenhet visar sig vara *diallag*. Den rhombiska pyroxenen har under mikroskopet brungrön eller ljusbrun färg samt kristallerna mera fritt utbildade än de förstnämnda pyroxenarterna.

I sällskap med hornblendet och pyroxenen förekomma vidare *magnetit* och brun *glimmer*. Alla dessa mörka mineral samla sig vanligtvis i långsträckta partier inom bergarten och bidra därigenom till dess så ofta tydligt framträdande strimmiga karakter.

Granat i betydligt vexlande mängd och såsom kristaller eller kristalliniska partier iakttages icke blott bland de mörka mineralen utan äfven inströdd tillsammans med fältspaterna och quartzen.

Apatit är vanligtvis ganska ymnigt förhanden, dock alltid som mycket små, endast under mikroskopet urskiljbara rundade korn, aldrig som kristaller.

På öarne nordvest om Varberg och på fastlandet vid Trönningenäs m. fl. ställen fortsätter samma bergart men blir här mera grofkornig, och fältspatkristaller utveckla sig icke sällan porfyroidiskt i massan. I samband härmed bör emellertid omnämnas, att äfven bergarten omkring Varberg på djupet får ett mera grofkornigt och äfven porfyrartadt utseende. Nederst i stenbrotten i Apelviksbergen utsöndra sig nämligen i den härstädes något gröfre bergarten talrika fältspatkristaller och dessutom visar kvartsen benägenhet att samla sig i afrundade partier. Äfvenledes träffas små körtlar af grofkornigt, till och med pegmatitlikt gry sporadiskt inom sjelfva den finkorniga bergarten, såsom man kan se dels i järnvägssprängningen genom Apelviksbergen, dels i några uppstickande berghällar inom norra delen af staden.

I den grofkorniga varieteten saknas för det mesta alla spår till skiffrighet och dess utseende är således mycket granitlikt, härutinnan öfverensstämmande med den ofvan omnämnda ögongneisen, som möter norr ut, men »Varbergsgniten» bibehåller städse sin bankformiga afsöndring, en i stenindustrielt hänseende viktig omständighet. Något annat än den massformiga strukturen hafva emellertid dessa båda bergarter icke gemensamt med verklig granit och de stå flerstädes i tydligt geognostiskt samband med järngneisen, till hvilken de ofta öfvergå utan någon skarp gräns. Så t. ex. kan en sådan öfvergång mellan de olika färgade bergarterna följas i ett stenbrott SO om Träslöfs kyrka.

Äfven S och SV om Varberg möta bergartsvarieteter likartade med de ofvan beskrifna. Finkorniga, gröna och äfven mörka sådana finnas nämligen i hållar mellan Varö och Ås samt intill Getakulla S om Spannarp kyrka; gröfre och mera gulbrunt färgade i trakten omkring Spannarp samt inom bergen vid södra stranden af Skärsjön i Dagsås socken.

Slutligen må anmärkas att »Varbergsgranit» uppmärksammas på spridda ställen utanför de på bergartskartan angifna ställena, såsom vid Hunnestad, Sibbarp, Svarträ, Välasjö i Okome socken, Kila i Gällareds socken m. fl.

I bergkullar mellan Falkenberg och Skrea förekommer tillsammans med rödlett järngneis en mörk varietet af denna diallagförande bergart, och äfven i närheten af sjelfva staden går densamma i dagen i det s. k. Falkberget N om Ätran, hvilket berg dock endast är en låg häll med ringa utsträckning. Dessutom uppträder i samma häll en egen varietet af dessa pyroxen- och amfibolförande bergarter. I dess mörka grundmassa finnas utbildade stora ljusa, rödprickiga flammor af oregelbunden form, sammansatta hufvudsakligen af plagioklas och granat, hvaraf framkallas ett karakteristiskt fläckigt utseende. Detta gör bergarten synnerligen lämplig såsom råämne för större slipade och polerade föremål. Båda dessa varieteter bearbetas vid Hertings stensliperi.

En mörkgrå finkornig varietet, som vid den mikroskopiska undersökningen visat sig vara ovanligt frisk och fullständigt sakna granat, har observerats på holmen Sadeln utanför Balgö, hvarest den bildar gånglika, tvärs öfver hela holmen gående streck i den förut omnämnda grofkorniga, porfyroidiska diallagamfiboliten. Bergarten kan emellertid ej sägas bilda några verkliga gångar, utan är snarare att anse såsom en finkornig inlagring. På ett ställe äro båda bergartsstrecken tydligt böjda och det mörka afslitet. Strykningen går i $N65^{\circ}-85^{\circ} V$.